

Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень
УДК 352:614.2

Бутирін Євген Олександрович

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри політичних наук і права
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»*

Бутырин Евгений Александрович

*кандидат юридических наук, доцент кафедры политических наук и права
ГЗ «Южноукраинский национальный
педагогический университет имени К.Д. Ушинского»*

Butyrin Yevhen

*Candidate of Legal Sciences,
Associate Professor of the Department of Political Science and Law
The state institution "South Ukrainian National
Pedagogical University named after K. D. Ushynsky"
ORCID: 0000-0003-3915-4026*

**РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ У
БОРОТЬБІ З КУРІННЯМ**

**РОЛЬ ОРГАНОВ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ УКРАИНЫ В
БОРЬБЕ С КУРЕНИЕМ**

**THE ROLE OF LOCAL GOVERNMENTS IN UKRAINE IN THE FIGHT
AGAINST SMOKING**

***Анотація.** У статті здійснено правовий аналіз діяльності органів місцевого самоврядування у боротьбі з курінням. Виділено, що органи місцевого самоврядування в межах своєї компетенції: контролюють виконання відповідних програм щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення; сприяють*

вирішенню питань фінансового та матеріально-технічного забезпечення заходів і робіт, спрямованих на обмеження вживання тютюнових виробів, а також зменшення їх шкідливого впливу на здоров'я населення, у тому числі щорічно при формуванні відповідних бюджетів здійснюють контроль за проведенням профілактичних та лікувальних заходів у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці щодо обмеження вживання тютюнових виробів, зменшення їх шкідливого впливу на здоров'я населення, визначають вільні від куріння місця. Зауважується, що органи муніципальної міліції приймають активну участь у складанні адміністративних протоколів щодо куріння у заборонених місцях. Зазначено, що органи місцевого самоврядування здійснюють контроль за проведенням профілактичних та лікувальних заходів у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці щодо обмеження вживання тютюнових виробів, зменшення їх шкідливого впливу на здоров'я населення. Зроблені висновки, що оскільки органи місцевого самоврядування самостійно приймають рішення про створення, закриття, реорганізацію чи перепрофілювання закладів охорони здоров'я – вони мають можливість створювати відповідні умови та розвивати інфраструктуру для надання допомоги в припиненні куріння. Зазначено, що для того, щоб реально вплинути на зміну знань, ставлень та поведінки школярів стосовно вживання тютюнових виробів, варто забезпечити постійну наявність потрібної інформації в медійному просторі. На цьому тлі органи місцевого самоврядування можуть зобов'язати заклади освіти вживати таких заходів: щотижня проводити інформаційні кампанії щодо заборони куріння; ставити на облік школи учнів, які вживають тютюнові вироби та використовують електронні сигарети (з метою направлення їх до медичних спеціалістів); встановлювати в кожному класі школи рекламні плакати, присвячені здоровому способу життя, а також поширювати інформацію про шкідливі наслідки куріння на здоров'я людини та ін.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування, муніципальна міліція, адміністративний протокол, міська рада.

Аннотация. В статье осуществлен правовой анализ деятельности органов местного самоуправления по борьбе с курением. Выделено, что органы местного самоуправления в пределах своей компетенции: контролируют выполнение соответствующих программ по предупреждению и уменьшению употребления табачных изделий и их вредному влиянию на здоровье населения; способствуют решению вопросов финансового и материально-технического обеспечения мер и работ, направленных на ограничение употребления табачных изделий, а также уменьшение их вредного воздействия на здоровье населения, в том числе ежегодно при формировании соответствующих бюджетов осуществляют контроль за проведением профилактических и лечебных мероприятий в пределах соответствующей административно-территориальной единицы по ограничению употребления табачных изделий, уменьшению их вредного воздействия на здоровье населения, определяют свободные от курения места. Отмечается, что органы муниципальной милиции активно участвуют в составлении административных протоколов по курению в запрещенных местах. Отмечено, что органы местного самоуправления осуществляют контроль за проведением профилактических и лечебных мероприятий в пределах соответствующей административно-территориальной единицы, ограничения употребления табачных изделий, уменьшения их вредного воздействия на здоровье населения. Сделаны выводы, что поскольку органы местного самоуправления самостоятельно принимают решение о создании, закрытии, реорганизации или перепрофилировании учреждений здравоохранения – они могут создавать соответствующие условия и развивать инфраструктуру для оказания помощи в прекращении курения.

Отмечено, что для того, чтобы реально повлиять на изменение знаний, отношений и поведения школьников по поводу употребления табачных изделий, следует обеспечить постоянное наличие нужной информации в медийном пространстве. На этом фоне органы местного самоуправления могут обязать учебные заведения принимать следующие меры: еженедельно проводить информационные кампании по запрету курения; ставить на учет школы учащихся, которые используют табачные изделия и используют электронные сигареты (с целью направления их к медицинским специалистам); устанавливать в каждом классе школы рекламные плакаты, посвященные здоровому образу жизни, а также распространять информацию о вредных последствиях курения на здоровье человека и т.д.

Ключевые слова: *органы местного самоуправления, муниципальная милиция, административный протокол, городской совет.*

Summary. *The article provides a legal analysis of the activities of local governments to combat smoking. It is highlighted that local governments, within their competence: control the implementation of relevant programs to prevent and reduce the use of tobacco products and their harmful effects on public health; contribute to the solution of issues of financial and logistical support of measures and works, aimed at limiting the use of tobacco products, as well as reducing their harmful effects on the health of the population, including annually, when forming the relevant budgets, they monitor the implementation of preventive and therapeutic measures within the relevant administrative-territorial unit to restrict the use of tobacco products, reduce their harmful effects on the health of the population, determine the smoking-free places. It is noted that the municipal police are actively involved in drawing up administrative protocols on smoking in prohibited places. It is noted that local governments exercise control over the implementation of preventive and therapeutic measures within the respective*

administrative-territorial unit, restricting the use of tobacco products, and reducing their harmful effects on public health. It is concluded that since local governments independently decide on the creation, closure, reorganization or re-profiling of health care institutions, they can create the appropriate conditions and develop infrastructure to assist in smoking cessation. It is noted that in order to really influence the change in the knowledge, attitudes and behavior of schoolchildren regarding the use of tobacco products, it is necessary to ensure the constant availability of the necessary information in the media space. Against this background, local governments can oblige educational institutions to take the following measures: weekly conduct information campaigns to ban smoking; register students in school who use tobacco products and use electronic cigarettes (with a view to referring them to a healthcare professional); install healthy lifestyle posters in every classroom of the school, as well as disseminate information about the harmful effects of smoking on human health, etc.

Key words: *local self-government bodies, municipal militia, administrative protocol, city council.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розбудови України як демократичної, соціальної та правової держави з урахуванням глобальних змін, які відбулися останнім часом, розвиток місцевого самоврядування є одним з пріоритетних напрямів державної політики. Розвиток держави неможливий без розвитку регіонів, від того, наскільки сильною є регіональна влада, як вона забезпечує надання соціальних послуг населенню. Хоча громадяни самі несуть відповідальність за стан власного здоров'я, багато чого в процесі підтримання їх здоров'я в належному стані можуть зробити саме керівники органів державного управління та місцевого самоврядування. Розуміючи важливість цієї проблеми, на сучасному етапі розвитку всіх гілок влади постає питання про необхідність вдосконалення теорії та практики сучасного державотворення, зумовленого

трансформаціями в політичній системі суспільства, проведенням адміністративно-територіальних, регіональних реформ, упровадженням конструктивного соціального партнерства між центром і територіями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-правові питання права людини на охорону здоров'я, його зміст та місце у системі суб'єктивних прав людини і громадянина певною мірою розглядали у своїх роботах багато українських та іноземних вчених. Аналізом та проблемами українського законодавства про право на охорону здоров'я займаються Головченко В., Грузова Л. [1], Домникова Л.В. [2], Любчик О.А. [3] та ін. Більшість з існуючих наукових досліджень присвячені, передусім, окремим аспектам права людини на охорону здоров'я, взаємозв'язку з іншими правами людини і громадянина, застосування різних способів врегулювання спорів у сфері медичного обслуговування, відповідальності за порушення порядку надання медичної допомоги тощо. Водночас, не зважаючи на багатоманітність наукових ідей стосовно права людини на охорону здоров'я, відповідний правовий аналіз діяльності органів місцевого самоврядування України щодо боротьби з курінням здійснюється уперше.

Формулювання мети статті. Мета статті полягає у правовому аналізі діяльності органів місцевого самоврядування, спрямованої на боротьбу з курінням.

Виклад основного матеріалу дослідження. На підставі ст. 13 Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів та їх шкідливого впливу на здоров'я населення» [4] (далі Закон) в Україні заборонено курити тютюнові вироби, електроні сигарети та кальяни: 1) у ліфтах і таксофонах; 2) у приміщеннях та на території закладів охорони здоров'я; 3) у приміщеннях та на території навчальних закладів; 4) на дитячих майданчиках; 5) у приміщеннях та на території спортивних і фізкультурно-оздоровчих споруд та закладів фізичної культури і спорту; 6) у під'їздах житлових будинків; 7) у підземних

переходах; 8) у транспорті загального користування, що використовується для перевезення пасажирів; 9) у приміщеннях закладів ресторанного господарства; 10) у приміщеннях об'єктів культурного призначення; 11) у приміщеннях органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших державних установ; 12) на стаціонарно обладнаних зупинках маршрутних транспортних засобів. Однак, на нашу думку, цей Закон не вдосконалений, оскільки в ньому існує багато пробілів. Наприклад, законодавець встановив місця, де заборонено курити, але він не звернув увагу на те, що дим із запаленої сигарети розповсюджується на далеку відстань. Величезні території нашої країни знаходяться в степовій зоні, де постійно дують вітри. Курець, не порушуючи норм закону, відходить на не далеку відстань, наприклад, від зупинки громадського транспорту або дитячого майданчика, та починає курити. Громадяни, які чекають громадський транспорт на зупинці, або діти, які граються на території дитячого майданчика, вимушені страждати від тютюнового диму. Подібне відбувається, коли відпочиваючі виходять з ресторанів, кафе та нічних клубів та палять прямо на сходах цих розважальних закладів. У Нью-Йорку з 2009 р., наприклад, заборонено палити на територіях, прилеглих до будівель, не ближче ніж за 25 футів від входу (8-9 метрів) [5]. В Україні тільки в сімох обласних центрах (Київ, Дніпро, Сєверодонецьк, Луцьк, Хмельницький, Черкаси та Чернігів) органи місцевого самоврядування в місцевих рішеннях додатково вказали, на якій відстані можливо курити від заборонених місць для куріння, зазначених у ст. 13 Закону.

Також, у ст. 13 Закону вказано, що забороняється, крім спеціально відведених для цього місць, куріння тютюнових виробів: 1) у приміщеннях підприємств, установ та організацій усіх форм власності; 2) у приміщеннях готелів та аналогічних засобів розміщення громадян; 3) у приміщеннях гуртожитків; 4) в аеропортах та на вокзалах.

У місцях та закладах, де куріння заборонено, має бути розміщена наочна інформація, яка складається із графічного знака про заборону куріння та тексту такого змісту: «Куріння заборонено!».

У спеціально відведених для куріння місцях розміщується наочна інформація, яка складається із відповідного графічного знака та тексту такого змісту: «Місце для куріння. Куріння шкодить Вашому здоров'ю!».

На нашу думку, тут має місце своєрідна колізія. Виявляється, що куріння тютюнових виробів у цих ось конкретних місцях заборонено, а електронних сигарет і кальянів дозволено.

Визначення, що таке «тютюнові вироби», є в статті 1 Закону: «Тютюн – засіб, що містить нікотин і виготовлений із рослини родини пасльонових; тютюнові вироби – сигарети з фільтром або без фільтру, цигарки, сигари, сигарили, а також люльковий, нюхальний, смоктальний, жувальний тютюн, махорка та інші вироби з тютюну чи його замінників для куріння, нюхання, смоктання чи жування».

З вищезазначеного можна зробити висновок, що на законних підставах можна курити кальян та електронні сигарети на робочому місці, у номері готелю (хостелі і т. ін.), у гуртожитку, в аеропорту і на будь-якому вокзалі.

На підставі абзацу 4 ст.9 Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» органи місцевого самоврядування мають право визначити вільні від куріння місця. Також, в абз.7 ст. 13 того ж самого нормативно-правового акту, вказано: «На час проведення масових заходів сільські, селищні та міські ради в межах відповідної адміністративної території можуть заборонити або обмежити куріння тютюнових виробів».

Ми проаналізували підзаконні акти органів місцевого самоврядування, які регулюють проблему заборони куріння в усіх обласних центрах України окрім тимчасово-окупованої АРК та тимчасово-

окупованих Донецька та Луганська (замість тимчасово окупованих Донецька та Луганська, розглянули нормативно-правові акти найгустіше заселених міст Донбасу – Маріуполя та Сєверодонецька). Місця, де заборонено курити, як правило, встановлені правилами благоустрою міст, а іноді – спеціальними рішеннями міських рад. Однак, у деяких обласних центрах, таких як: Маріуполь [6], Вінниця [7], Івано-Франківськ [8], Кропивницький [9] Львів [10], Миколаїв [11], Рівне [12], Суми [13], Тернопіль [14], Ужгород [15], Херсон [16] і Чернівці [17] – міські ради не визначили додаткових місць, де заборонено курити, тобто там діють тільки норми Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення».

У деяких обласних центрах, окрім указаних заборонених місць для куріння в ст. 13 Закону, додатково зазначені й інші місця. Для зручності ми склали таблицю.

Таблицю 1

Назва міста	Місця, де заборонено курити, окрім місць, які вказані в ст. 13 Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення»
Київ [18]	на території дитячих майданчиків; місць дитячого відпочинку, включаючи ігротeki, комп'ютерні клуби, кінотеатри та прилеглих до них територіях; а також на території зупинок громадського транспорту та 50-метрова зона навколо них; пляжах
Дніпро [19]	на території дитячих майданчиків та в межах 15 метрів від них; на території парків
Житомир [20]	на території парків та скверів
Запоріжжя [21]	у тунелях, в будівлях, спорудах (їх частинах), які доступні або відкриті для відвідування вільно чи за запрошенням, або за плату, постійно, періодично або час від часу, у тому числі під'їздах; на територіях та безпосередньо поряд з територіями дитячих майданчиків, дитячих розважальних атракціонів, майданчиків для відпочинку та дозвілля
Сєверодонецьк [22]	на територіях та безпосередньо поряд із територіями дитячих майданчиків, дитячих розважальних атракціонів, майданчиків для відпочинку та дозвілля
Луцьк [23]	у 10-метровій зоні навколо входу до будь-якого приміщення, на зупинках громадського транспорту та 50 метровій зоні навколо них, у закладах культури, закритих та відкритих спортивних спорудах

	(10-метрова зона навколо них), на території ринків та ярмарків, у зонах відпочинку (включаючи парки, пляжі та сквери; у центральній частині міста, у 100-метрових зонах навколо майданів
Одеса [24]	у тунелях, на територіях та безпосередньо поряд із територіями дитячих майданчиків, дитячих розважальних атракціонів, майданчиків для відпочинку та дозвілля;
Полтава [25]	у кабінах біотуалетів
Харків [26]	на територіях та безпосередньо поряд із територіями дитячих майданчиків, дитячих розважальних атракціонів, майданчиків для відпочинку та дозвілля;
Хмельницький [27]	зупинки громадського транспорту і маршрутних таксі та п'ятиметрова зона по периметру навколо них; парки, сквери та ботанічні сади міста Хмельницького; міський пляж (крім спеціально відведених для куріння тютюнових виробів місць); автовокзали та залізничні вокзали (крім спеціально відведених для куріння тютюнових виробів місць); культові будівлі та прилегла територія до них; 5-метрова зона по периметру навколо входу у громадське місце, 3-метрова зона по периметру навколо банкомату; пішохідна частина вул. Проскурівської; майдан Незалежності; ринки продовольчих та непродовольчих товарів.
Черкаси [28]	зупинки громадського транспорту та 50-метрова зона навколо них; дитячі майданчики, місця дитячого відпочинку (включаючи ігрові площадки, комп'ютерні клуби, кінотеатри) та прилегла до них територія, заклади торгівлі (включаючи торгові ряди, кіоски, ринки, ярмарки, оптові та дрібнооптові бази, магазини), зони відпочинку (включаючи парки, пляжі, сквери); церкви та прилегла до них територія.
Чернігів [29]	1. Визначити вільною від куріння територію, прилеглу до об'єктів указаних нижче, а за її відсутності 10-метрову зону навколо них: дитячі заклади; дитячі майданчики; місця дитячого відпочинку; заклади охорони здоров'я; навчальні та освітньо-виховні заклади; заклади фізичної культури та спорту різних форм власності; закриті та відкриті спортивні споруди; церкви; зупинки громадського транспорту. 2. Визначити вільними від куріння місця відпочинку населення, такі як парки, сквери, міські пляжі, окрім спеціально облаштованих місць для куріння

Як видно, у правилах благоустрою м. Харків дублюється ст. 13 Закону, окрім речення «поряд з територіями дитячих майданчиків, дитячих розважальних атракціонів, майданчиків для відпочинку та дозвілля». Однак, на жаль, Харківська міська рада не розшифровує, що означає термін «поряд», тобто це 30, 20 або 10 метрів [26, пп.5.8.1, п.8]. Слід звернути увагу на те, що законодавець через не зрозумілі нам причини не вніс до переліку

місць пляжі, де заборонено курити. Органи місцевого самоврядування своїми рішеннями заборонили курити на пляжах тільки в п'яти обласних центрах (Київ, Дніпро, Луцьк, Северодонецьк, Хмельницький, Черкаси та Чернігів). Подібна ситуація спостерігається і в приморських містах. На сайті міської ради міста Чорноморська Одеської області ми взагалі не знайшли будь-якої інформації щодо заборони куріння на пляжах. На території пляжів відомого курортного міста Бердянська «забороняється прання білизни, килимів і килимових доріжок, купання тварин, мийка автотранспорту та іншої техніки, скидання побутового та будівельного сміття, ґрунту, ушкодження, вирубка дерев і чагарників без відповідного дозволу, спалювання гілок, листя дерев, сухої трави», а курити сигарети дозволено [30]. У Бердянську органи місцевого самоврядування не приймають рішення про заборону куріння на пляжах, не звертаючи уваги на те, що відпочивальники постійно скаржаться поліцейським на цю проблему [31]. Оскільки нормативно-правового акту, який забороняє курити на території пляжів в місті Бердянську немає, бердянські поліцейські знайшли вихід із цієї ситуації: вони штрафують курців на території спортивних майданчиків, розташованих на території пляжу [31].

У місті Маріуполі Донецької області не існує жодного нормативно-правового акту, який би забороняв куріння на території пляжу, також на території центрально-міського пляжу не існувало встановлених органами місцевого самоврядування місць для куріння. У зв'язку з цим, 22.12.2017 р. ми направили лист на адресу міського голови м. Маріуполь із пропозицією про відведення місць для куріння на території центрально-міського пляжу міста [33]. Однак, наше звернення залишилося не розглянутим, тому ми були вимушені 14.04.2018 р. направити скаргу на ім'я міського голови міста Маріуполя [33]. Міська влада дуже своєрідно відреагувала на нашу скаргу: замість відведення місць для паління на території центрального міського пляжу, працівники органів місцевого самоврядування встановили на всіх

роздягальнях пляжу таблички з надписом: «Куріння заборонено». Тобто, проблема так й залишилася не вирішеною. Не врегульована проблема заборони куріння на пляжах відомих курортних сіл та селищ Азовського моря: Юр'ївка, Урзуф, Ялта, Бабах-Тарама.

Головне питання, які задають часто курці після претензій з боку не задоволених курінням громадян: «А де мені курити?». Тож саме місця для куріння, відведені на території пляжу, могли б вирішити ці суперечки. Треба звернути увагу, що іноді на території пляжу навіть виникають конфлікти, а іноді й бійки між тими відпочивальниками, хто курить, і тими, хто не курить. Наприклад, у Києві бабусі побили гілками з дерев дівчат, які курили [34].

Однак вирішення проблеми на законодавчому рівні ще не гарантує створення сприятливих умов відпочинку на пляжі.

Наприклад, в Одесі міська рада рішенням № 3426-V від 09.10.2008 р. встановила [35], що «На всіх видах пляжів забороняється паління, крім спеціально відведених місць». Слід додати, що в цьому документі Одеська міська рада внесла до основних вимог до обладнання пляжів встановлення місць для паління для всіх видів пляжів (це замощений майданчик, на відстані від урізу води (біля підпірної стінки або в інших зручних місцях) на 1 тис. кв. метрів, обладнаний урною. На жаль, ці майданчики відсутні на більшості одеських пляжів, тому відпочивальники продовжують «насолоджуватися» тютюновим димом.

Відповідальність за порушення норм Закону передбачена окремими статтями Кодексу України про адміністративні правопорушення [36].

Згідно зі статтею 175-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення: «Куріння тютюнових виробів у місцях, де це заборонено законом, а також в інших місцях, визначених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради, тягне за собою попередження або накладення штрафу від трьох (51 грн) до десяти (170 грн)

неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а от за повторне правопорушення – від 170 грн до 340 грн».

На підставі ст. 222 Кодексу України про адміністративні правопорушення, органи Національної поліції розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтю 175-1 (за винятком порушень, вчинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради) [36], а на підставі ст. 219 Кодексу України про адміністративні правопорушення, виконавчі комітети (а в населених пунктах, де не створено виконавчих комітетів, виконавчі органи, що виконують їх повноваження) сільських, селищних, міських рад, розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтю 175-1 (за порушення, вчинені у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради) [36].

Також слід додати, що складені поліцейськими протоколи направляються до суду, а складені протоколи уповноваженими особами органів місцевого самоврядування – на розгляд адміністративних комісій.

Згідно з даними Державної служби статистики України за весь період 2018 року, до відповідальності за статтю 175-1 КУпАП було притягнуто 208 607 осіб [37]. На жаль, на сайті Державної служби статистики в наявності є статистична інформація щодо кількості адміністративних стягнень тільки за 2018 р. Однак, в аналітичному порталі «Слово та діло» вказано, що за період з січня по липень 2021 року, згідно з наданою статистикою, поліцейські територіальних підрозділів Національної поліції притягнули до відповідальності за куріння в заборонених місцях 206 003 людини, а це на 16 936 чоловік більше, ніж за аналогічний період минулого року (189 067 осіб). Зросла кількість штрафів, сума надходжень від яких склала 5,015 млн грн [38].

На підставі абз.4 ст. 9 Закону, органи місцевого самоврядування: «здійснюють контроль за проведенням профілактичних та лікувальних

заходів у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці щодо обмеження вживання тютюнових виробів, зменшення їх шкідливого впливу на здоров'я населення». На практиці ці профілактичні заходи здійснюються шляхом складання адміністративних протоколів про куріння в заборонених місцях та направлення їх на розгляд до адміністративної комісії.

Згідно з підп.4 пункту «б» ст. 38 Закону України «Про місцеве самоврядування», утворення адміністративних комісій та розгляд справ про адміністративні правопорушення, покладається на виконавчі органи сільських, селищних та міських рад [39]. Дуже негативну оцінку роботи цих органів надав П. Б. Стецюк: «Заходи, які здійснюють органи місцевого самоврядування як суб'єкти профілактики та попередження правопорушень, не мають належного організаційно-правового забезпечення, малоефективні за своїми результатами, внаслідок чого не знижується динаміка вчинених адміністративних правопорушень на місцевому та регіональному рівнях. Це спричинено насамперед недостатньою правовою підготовкою посадових осіб органів місцевого самоврядування стосовно усунення причин та умов, котрі сприяють адміністративним правопорушенням» [40, с. 5]. В. Д. Шушулков зазначив наступні негативні риси в діяльності адміністративних комісій: застаріле законодавство про адміністративні комісії, низький рівень правової підготовки членів адміністративних комісій, відсутність реальних важелів притягнення до відповідальності членів адміністративних комісій за прийняття незаконних постанов про адміністративні правопорушення [41, с. 136]. Слід додати, що складання адміністративного протоколу за куріння в заборонених місцях часто пов'язано з конфліктом, тому «озброєні» ручкою та папірцем працівники органів місцевого самоврядування наражаються на небезпеку.

Зовсім по-іншому простежується ситуація зі складанням адміністративних протоколів щодо куріння в заборонених місцях в тих

містах, де створена муніципальна міліція. Слід додати, що її створення передбачається чинним законодавством (п.1 п.«а» ст. 38 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні») [39]. Наприклад, «Муніципальна варта» м. Ірпінь Київської області з березня 2021 р. попередила 317 випадків куріння тютюнових виробів та склала 42 адміністративних протоколи [42], КП «Муніципальна варта» Тетівської міської ради (м. Тетіїв Білоцерковського р-ну, Київської області) з травня по грудень 2019 р. склала 47 адміністративних протоколів за куріння в заборонених місцях [43], КУ «Муніципальна варта» Чорноморської міської ради (м. Чорноморськ Одеської області) за 2020 р. здійснило 1 624 усних попередження курцям та склало 29 протоколів за куріння в заборонених місцях [44]. Для досягнення більш ефективних результатів у боротьбі з курінням у заборонених місцях деякі міські ради дублювали зі ст. 13 Закону перелік місць, де заборонено курити [45; 46]. Це дозволить муніципальним міліціям цих міст самостійно, без співпраці з Національною поліцією притягувати правопорушників до адміністративної відповідальності.

На підставі ч.2 ст. 156 Кодексу про адміністративні правопорушення «торгівля..., тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння у приміщеннях або на територіях, заборонених законом, або в інших місцях, визначених рішенням відповідного органу місцевого самоврядування; продаж ...тютюнових виробів, електронних сигарет, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння особі, яка не досягла 18-річного віку, або продаж тютюнових виробів в упаковках, що містять менш як 20 сигарет або цигарок, чи поштучно (крім сигар), у заборонений рішенням відповідного органу місцевого самоврядування час доби тягне за собою накладення штрафу від чотирьохсот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян»

[36]. Органи місцевого самоврядування та створені ними підрозділи муніципальної міліції активно беруть участь у боротьбі з цими правопорушеннями [47; 48].

Вживання тютюну – це хвороба, яка потребує лікування. Відмовитися від куріння цілком реально, хоча може бути складно. Сьогодні в Україні серед дорослих [49] значна частка реальних курців (62,5 %) хоче кинути курити, майже 40 % пробували це робити самотійно, однак лише 1,2 % курців з тих, хто намагався припинити курити за останні 12 місяців, змогли це зробити. Серед підлітків 13-15 років 6 з 10 курців хочуть кинути курити і стільки ж намагалися кинути курити протягом останніх 12 місяців [50]. Тому Наступним заходом щодо боротьби з курінням є захід роз'яснювально-лікувального характеру. Він пов'язаний із різними видами лікуванням цієї хвороби, передбачає роботу з просвітою населення, поширення інформації про шкоду куріння, включає також пропаганду здорового способу життя.

Кинути курити самотужки для багатьох людей може бути досить складно, а от професійна допомога лікаря суттєво підвищує шанси на успіх. Найпершим контактом для курця мають бути медичні працівники, насамперед первинної ланки. Також професійна допомога може надаватися і в спеціалізованих клініках, через спеціальні сервіси (лінії підтримки, веб-сайти), приватними лікарями, у групах підтримки тощо. На жаль, більшість медичних працівників мало цікавляться темою куріння і ще менше знають про те, як допомогти курцю, який хоче позбутися залежності. Це можна пояснити браком часу для проведення консультування та відсутністю професійних знань з даної проблеми. Під час останнього глобального опитування дорослих в Україні щодо вживання тютюнових виробів, серед тих, хто протягом останніх 12 місяців відвідували лікаря, у меншій частині лікар запитав, чи вони курять, і лише 39 % отримали пораду кинути курити [51]. Спеціалізовані клініки з надання допомоги в припиненні куріння в

класичному їх розумінні в Україні відсутні. Професійну допомогу в цьому напрямку можуть надавати наркологічні диспансери, однак вони, як правило, спеціалізуються на допомозі особам з алкогольною та наркотичною залежностями та не є популярними серед курців з багатьох причин. Спеціалізованих сервісів в Україні також бракує. Лінія підтримки для курців, що працювала з 2017 по 2019 рік, припинила свою роботу через брак фінансування. Єдиний доступний на сьогодні ресурс – спеціалізований веб-сайт www.stopsmoking.org.ua. Таким чином, на сьогодні в Україні бракує професійної допомоги з відмови від куріння [51].

Відповідальність за лікування тютюнової залежності лежить на системі охорони здоров'я. Однак, на жаль, фінансування для проведення антитютюнових інформаційних кампаній в Україні з державного бюджету практично ніколи не відбувалося [51]. Рекламодавці алкоголю та тютюну зобов'язані спрямовувати не менше 5 % коштів зі своїх рекламних бюджетів на виробництво та розповсюдження соціальної реклами щодо шкоди тютюнокуріння та зловживання алкоголем (п.8 ст. 22 Закону України «Про рекламу» [52], однак на практиці ці норми не працюють [51]. Оскільки держава схильна до впливу тютюнових лобістів та залежить від грошей тютюнових компаній, іноді вона гальмує вирішення нагальних питань, яких вимагає від неї громадське суспільство. У зв'язку з виникненням такої ситуації, посилити боротьбу проти куріння можуть органи місцевого самоврядування, які мають реальні можливості на регіональному та місцевому рівнях. На підставі ст. 9 Закону органи місцевого самоврядування в межах своєї компетенції: контролюють виконання відповідних програм щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення; сприяють вирішенню питань фінансового та матеріально-технічного забезпечення заходів і робіт, спрямованих на обмеження вживання тютюнових виробів, а також зменшення їх шкідливого впливу на здоров'я населення, у тому числі

щорічно при формуванні відповідних бюджетів здійснюють контроль за проведенням профілактичних та лікувальних заходів у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці щодо обмеження вживання тютюнових виробів, зменшення їх шкідливого впливу на здоров'я населення, визначають вільні від куріння місця; забезпечують у комунальних закладах охорони здоров'я доступність профілактичних заходів і надання ефективної лікувальної допомоги, включаючи медикаментозне забезпечення, для осіб, які бажають позбутися шкідливої звички курити тютюнові вироби чи іншим способом їх вживати.

До реформ децентралізації та системи охорони здоров'я заходи із втілення політики у сфері охорони здоров'я розроблялися переважно центральною владою, після цього відповідні плани передавали на місця для виконання. Фінансування системи охорони здоров'я МОЗ розподіляло гроші по адміністративно-територіальних одиницях шляхом надання субсидії. Фактично органи місцевого самоврядування мали дуже обмежені можливості впливати на стан системи охорони здоров'я. З 2017 року в рамках реформи децентралізації місцеве самоврядування отримало більшу фінансову самостійність, зокрема для здійснення повноважень у сфері охорони здоров'я. Так у 2014 році до фінансової децентралізації власні доходи загального фонду місцевих бюджетів склали 68,6 млрд. грн. У 2020 р. лише за перший квартал загальний фонд місцевих бюджетів отримав 104,9 млрд. грн.

Разом зі зміною механізму фінансування були дещо розширені повноваження органів місцевого самоврядування у сфері охорони здоров'я. На підставі п.1 ст. 32 Закону України «Про місцеве самоврядування» до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належить управління закладами охорони здоров'я та організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення [39].

На сьогодні медичними закладами керує не МОЗ, а місцева влада, яка є їх власниками. Місцеві ради відповідають за кадрове забезпечення та планують розвиток мережі закладів охорони здоров'я комунальної форми власності. Органи місцевого самоврядування самостійно приймають рішення про створення, закриття, реорганізацію чи перепрофілювання закладів охорони здоров'я [52]. Таким чином, органи місцевого самоврядування мають реальну можливість створювати відповідні умови та розвивати інфраструктуру для надання допомоги в припиненні куріння. Зокрема, варто мобілізувати медичних працівників первинної ланки, забезпечити наявність місцевого сервісу підтримки для курців, а також створювати та розвивати спеціалізовані кабінети допомоги з відмови від куріння в міських поліклініках, куди сімейні лікарі можуть скеровувати своїх пацієнтів. Наприклад, у Туреччині, діють 476 спеціалізованих клінік з відмови від куріння. Понад 700 навчених фахівців надають допомогу пацієнтам, що хочуть позбутися тютюнової залежності. Близько 350 000 звернень до клінік відбувається щороку [53]. Також у Туреччині працює цілодобова безкоштовна лінія підтримки, на якій працюють 175 консультантів, що пройшли відповідне навчання. Такі лінії успішно працюють в Австралії та Новій Зеландії, США, Великій Британії, Аргентині, Канаді, Південній Кореї, багатьох країнах ЄС, Таїланді тощо (загалом близько 70 країн по всьому світу мають лінії підтримки [54]. Рівень відмови від куріння для ліній підтримки у 9 країнах ЄС становить в середньому 18,2 % [55].

Слід додати, що на підставі ст. 32 Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» управління закладами освіти також належить до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад [39]. На жаль, велика кількість школярів уже пристрастилися до цієї згубної звички. Наприклад, тільки тернопільські поліцейські за період з січня по березень 2020 р. склали 50 адміністративних протоколів за куріння щодо

неповнолітніх [56]. Для того, щоб реально вплинути на зміну знань, ставлень та поведінки школярів стосовно вживання тютюнових виробів, варто забезпечити постійну наявність потрібної інформації в медійному просторі. На цьому тлі органи місцевого самоврядування можуть зобов'язати заклади освіти вживати таких заходів: щотижня проводити інформаційні кампанії щодо заборони куріння; ставити на облік школи учнів, які вживають тютюнові вироби та використовують електронні сигарети (з метою направлення їх до медичних спеціалістів); встановлювати в кожному класі школи рекламні плакати, присвячені здоровому способу життя, а також поширювати інформацію про шкідливі наслідки куріння на здоров'я людини та ін.

Також органи місцевого самоврядування мають реальну можливість збільшити соціальну рекламу в засобах масової інформації: «засоби масової інформації – розповсюджувачі реклами, діяльність яких повністю або частково фінансується з державного або місцевих бюджетів, зобов'язані розміщувати соціальну рекламу державних органів та органів місцевого самоврядування, громадських організацій безкоштовно в обсязі не менше 5 відсотків ефірного часу» (п.4 ст. 12 Закону України «Про рекламу» [52]. Наприклад, у Туреччині всі телерадіомовники зобов'язані щомісяця 1,5 години ефірного часу відводити на роз'яснення ризиків, пов'язаних із вживанням тютюнових виробів і пасивним курінням [53]. На жаль Закон України «Про рекламу» не передбачає обов'язкової соціальної реклами, тому, на нашу думку, Верховна Рада повинна прийняти такий закон, у якому будуть встановлені обов'язки тютюнових корпорацій витратити кошти саме на рекламу проти куріння.

Висновки. Таким чином, органи місцевого самоврядування мають реальну можливість сприяти державі в боротьбі з курінням. Свої зусилля органи місцевого самоврядування можуть направити на реалізацію наступних заходів:

1. Розширення переліку місць, де заборонено курити; запровадження органів муніципальної міліції, що позитивно зарекомендували себе під час профілактики правопорушень у сфері боротьби з курінням у заборонених місцях та продажем тютюнових виробів неповнолітнім особам, унаслідок рішень міських, селищних та сільських рад.

2. Співпраця з органами національної поліції та Держпродспоживслужбою щодо питань контролю за виконанням чинного законодавства.

3. Створення професійних сервісів для громадян, які потребують допомоги у відмові від куріння.

4. Здійснення контролю за навчальними закладами щодо їх роз'яснювально-пропагандистської роботи у сфері шкідливості вживання тютюнових виробів (у т.ч. електронних сигарет та систем для нагрівання тютюну), впливу вторинного тютюнового диму та здорового способу життя.

5. Контроль за розміщенням у закладах освіти та в закладах здоров'я наочної інформації про шкідливі наслідки куріння тютюнових виробів для здоров'я людини.

6. Розробка та проведення в населених пунктах інформаційних кампаній для населення з використанням засобів масової інформації (телебачення, радіо), зовнішньої соціальної реклами щодо профілактики вживання тютюнових виробів (у тому числі, електронних сигарет, систем для нагрівання тютюну), про проблем пасивного куріння, заборони куріння в громадських місцях.

Література

1. Головченко В., Грузова Л. Законодавство України про охорону здоров'я: проблеми реформування й оновлення. *Право України*. 2000. № 11. С. 93-95.

2. Домникова Л.В Право на охорону здоров'я має кожний. *Вісн. держ. соц. Страхування*. 2005. № 5. С. 21-28.
3. Любчик О.А. «Гра слів» з тяжкими наслідками, або що таке медична допомога. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е О Дідоренка*. 2020. № 1(89). С. 89-101.
4. Закон України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2005. № 52. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15#Text>. (дата звернення: 09.10.2021).
5. Дело привычки. *Российская газета*. *Rg.ru*. URL: <https://rg.ru/2014/07/07/kurenie.html>. (дата звернення: 12.09.2021).
6. «Правила благоустрою території міста Маріуполя», затверджене рішенням Маріупольської міської ради. URL: №7\56-5590 від 28.08.2020 р. URL: <https://mariupolrada.gov.ua/uploads/18/94607-%D0%.pdf>. (дата звернення: 12.09.2021).
7. «Про затвердження Правил благоустрою території Вінницької міської об'єднаної територіальної громади», затверджене рішенням міської ради м. Вінниця № 2254 від 22.05.2020 р. URL: <https://www.vmr.gov.ua/Docs/CityCouncilDecisions/2020/%E2%84%962254%2022-05-2020.pdf>. (дата звернення: 12.09.2021).
8. «Про внесення змін у Правила благоустрою м. Івано-Франківська», затверджене рішенням Івано-Франківської міської ради № 106-19 від 02.05.2018 р. URL: <http://www.namvk.if.ua/dt/235203/>. (дата звернення: 12. 09.2021).
9. «Про затвердження Правил благоустрою території міста Кропивницького» затверджено рішенням Кропивницької міської ради №3054 від 18 грудня 2019 р. URL: <https://www.kr->

- rada.gov.ua/uploads/documents/ 26392-rish_3054_18-12-2019.pdf. (дата звернення: 12.09.2021).
- 10.«Про Правила благоустрою Львівської міської територіальної громади», затверджене ухвалою Львівської міської ради №376 від 21.04.2011 р. URL: <https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/%28SearchForWeb%29/909D636F5D23AD3DC225788100307F7E?OpenDocument>. (дата звернення: 12.09.2021).
  - 11.«Правила благоустрою, санітарного утримання територій, забезпечення чистоти і порядку в м. Миколаєві» затверджені рішенням Миколаївської міської ради № 28/10 від 16.05.2013 р. URL: <https://mkrada.gov.ua/documents/3758.html?PrintVersion>. (дата звернення: 12.09.2021).
  - 12.«Про затвердження Правил благоустрою міста Рівного», затверджене рішенням Рівненської міської ради № 512 від 28. 04. 2011 р. URL: https://www.cnaprv.gov.ua/assets/files/cnap-docs/rishrmr/rish_512.doc. (дата звернення: 12.09.2021).
  - 13.«Про затвердження Правил благоустрою міста Суми», затверджене рішенням Сумської міської ради № 3853-МР від 26 грудня 2014 року. URL: <http://meria.sumy.ua/index.php?do=cat&category=2014mr>. (дата звернення: 12.09.2021).
  - 14.«Про затвердження Правил благоустрою Тернопільської міської територіальної громади», затверджене рішенням Тернопільської міської ради №7/36/12 від 24.07.2019 р. URL: <https://ternopilcity.gov.ua/sesiya/proekti-rishen-sesii/proekti-rishen-sesii-tmr/29208.html>. (дата звернення: 12.09.2021).
  - 15.«Правила благоустрою м. Ужгород», затверджено рішенням Ужгородської міської ради №7/36/12 від 26.12.06р. URL: [*International Scientific Journal "Internauka". Series: "Juridical Sciences"*
<https://doi.org/10.25313/2520-2308-2021-11>](http://old.rada-
</div><div data-bbox=)

- uzhgorod.gov.ua/download/s/pravyla_blahoustroju.pdf. (дата звернення: 12.01.2020).
- 16.«Правила благоустрою території, забезпечення чистоти і порядку в м. Херсон», затверджене рішенням Херсонської міської ради № 221 від 31.05.2011 р. URL: <http://www.dniproradakherson.gov.ua/node/416>. (дата звернення: 12.09.2021).
- 17.«Про затвердження Правил благоустрою м. Чернівці», затверджене рішенням Чернівецької міської ради № 1575 від 20.12.2018р. URL: <http://chernivtsy.eu/portal/rishennya-66-sesiyi-miskoyi-rady-vii-sklykannya-vid-20-grudnya-2018-r>. (дата звернення: 12.09.2021).
- 18.«Про заходи щодо впорядкування тютюнокуріння в місті Києві», затверджене рішенням Київської міської ради № 246/246 від 18 вересня 2008 року. URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/MR080283.html. (дата звернення: 12.09.2021)
- 19.Ст. 3.2.3.2. «Про затвердження Правил благоустрою території міста Дніпра», затверджене рішенням Дніпровської міської ради № 44/43 від 27.11.2013. URL: <http://DNIPRORADA.GOV.UA/UK/ARTICLES/ITEM/33657/RISHENNYA-MISKOI-RADI-VID-27-11-2013-4443-PRO-ZATVERDZHENNYA-PRAVIL-BLAGOUSTROYU-TERITORII-MISTA-DNIPRA>. (дата звернення: 12.09.2021).
- 20.«Про заборону вживання тютюнових виробів», затверджене рішенням Житомирської міської ради N 481 від 02.06.2016 р. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1576162-z-1-lipnya-u-zhitomirskikh-parkakh-ta-skverakh-zaboronili-kuriti>. (дата звернення: 12.09.2021).
- 21.«Правила благоустрою території міста Запоріжжя» (п.6.7.1.), затверджені рішенням Запорізької міської ради № 41 від 22.06.2011.

URL: <https://zp.gov.ua/uk/page/pravila-blagoustroyu>. (дата звернення: 12.09.2021).

- 22.«Про затвердження Правил благоустрою території міста Северодонецька та населених пунктів, що входять до складу Северодонецької міської ради» (п. 11.2.1.), затверджене Северодонецькою міською радою № 3727 від 12.06.2019. URL: <https://sed-rada.gov.ua/regulyatorni-akti/pro-zatverdzhennya-pravil-blagoustroyu-teritoriyi-mista-sievierodonecka-ta-naselenih-punktiv-shcho-vhodyat-do-skladu-sievierodoneckoyi-miskoyi-radi>. (дата звернення: 12.09.2021).
- 23.«Про впорядкування вживання тютюнових виробів на території м. Луцька» (п.3), затверджене рішенням Луцької міської ради № 5/136 від 08.09.2006 р.». URL: <http://www.volynpost.com/news/77054-luck-de-zaboroneno-kuryty-perelik>. (дата звернення: 12.09.2021).
- 24.«Правила благоустрою території міста Одеси» (п.8.2.1.), затверджене рішенням Одеської міської ради №1631-VI від 23.12.2011 р.». URL: <https://omr.gov.ua/ru/acts/council/38553/>. (дата звернення: 12.09.2021).
- 25.«Правила благоустрою міста Полтави» (ст. 44), затверджене рішенням Полтавської міської ради. URL: <https://www.slideshare.net/jalyna/ss-85287903>. (дата звернення: 12.09.2021).
- 26.«Про встановлення правил благоустрою території міста Харкова» (пп.5.8.1. п.8), затверджене рішенням Харківської міської ради № 504/11 від 16.11.2011. URL: <http://musor.kharkov.ua/wp-content/uploads/2016/08/Pravila-blagoustroyu-teritorii-mista-KHarkova.pdf>. (дата звернення: 12.09.2021).
- 27.«Про затвердження «Правил благоустрою території міста Хмельницького», затверджене рішенням Хмельницької міської ради від 08.04.2009 року № 7. URL: <https://khm.gov.ua/uk/content/pro->

- zatverdzhennya-pravil-blagoustroyu-teritoriyi-mista-hmelnickogo-u-noviy-redakciyi. (дата звернення: 12.09.2021).
- 28.«Про впорядкування тютюнопаління в місті» (п. 1), затверджене рішенням Черкаської міської ради № 8-199 від 16.06.2005 року. URL: <http://rada.ck.ua/petitions/web/830>. (дата звернення: 12.09.2021).
- 29.«Про зменшення шкідливого впливу куріння тютюнових виробів на здоров'я населення на території м. Чернігова», затверджене рішенням Чернігівської міської ради від 16 вересня 2010 р. URL: <https://chernigiv-rada.gov.ua/rishennya-sesii/sid-17/scid-53/id-2242/>. (дата звернення: 12.09.2021).
- 30.«Правила благоустрою, забезпечення чистоти, порядку та додержання тиші в громадських місцях міста Бердянська» (п. 3.8.4.), затверджене рішенням Бердянської міської ради № 5 від 30 травня 2012 р. URL: http://rada.berdyansk.net/wp-files/file/_22_08_2014_110201_3e51c368704f604c7fa2c2553cd69eaa.pdf. (дата звернення: 12.09.2021).
- 31.ЗОЖ в Бердянске. Полиция плотнее займется любителями выпить и покурить в общественных местах. URL: <https://www.brd24.com/news/a-54096.html>. (дата звернення: 12.09.2021).
- 32.Звернення № 1 від 22.12.2017 р. громадянина Бутиріна Є. О. на адресу міського голови м. Маріуполя.
- 33.Скарга № 1 від 14.04.2018 р. громадянина Бутиріна Є. О. на ім'я міського голови м. Маріуполя.
- 34.На пляже в Києве бабушки избили курящих девушек, назвал их "проститутками". *DSNEWS*. URL: <https://www.dsnews.ua/society/naplyazhe-v-kieve-babushki-izbili-kuryashchih-devushek-nazvav-25052018110900>. (дата звернення: 12.09.2021).
- 35.«Про затвердження Правил устаткування та експлуатації пляжів міста Одеси» (п. 3.5) (Про внесення змін та доповнень до додатка рішення

- Одеської міської ради від 05.04.2007 року № 1133-V «Про затвердження Правил устаткування та експлуатації пляжів міста Одеси», затверджене рішенням Одеської міської ради №3426-V від 09.10.2008 р. URL: <https://omr.gov.ua/ua/acts/council/17386/>. (дата звернення: 12.09.2021).
36. Кодекс про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>. (дата звернення: 12.09.2021).
37. Кількість справ, які знаходились у провадженні, та осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності (за статтями КУпАП та іншими законами України. *Державна служба статистики*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення: 12.09.2021).
38. В Україні зросла кількість штрафів за куріння в громадських місцях. *Аналітичний портал «Слово та діло»*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/08/23/novyna/suspilstvo/ukrayini-zrosla-kilkist-shtrafiv-kurinnya-hromad-skuh-miscyax>. (дата звернення: 12.09.2021).
39. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1997. № 24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 12.09.2021).
40. Лещух А. Р. Діяльність органів місцевого самоврядування у сфері профілактики адміністративних правопорушень: організаційно-правове забезпечення: *монографія*. Львів: ЛьвДУВС, 2012. 292 с. URL: http://nbuviar.gov.ua/images/dorobku_partneriv/Leshuk.pdf. (дата звернення: 12.09.2021).
41. Шушулкова В. Д. Організаційно-правове регулювання діяльності адміністративних комісій при виконавчих органах влади місцевого

- самоврядування: дис. на здобуття наук. ст. канд. юр. наук. Одеса, 2016. 234 с.
42. У березні Ірпінська «Муніципальна варта» провела майже 700 патрулювань і склала 150 адмінпротоколів. *ITV*. URL: <https://itvua.tv/news/u-berezni-irpinska-munitsypalna-varata-provely-mayzhe-700-patruliuvan-i-sklala-150-adminprotokoliv>. (дата звернення: 12.09.2021).
43. Доповідна записка про стан дотримання Правил благоустрою на території Тетіївської ОТГ станом на 31.12.2019 року. URL: <https://tetiivmiskrada.gov.ua/miska-rada/komunalni-pidpriyemstva/kp-municypalna-varata/zvit/>. (дата звернення: 12.09.2021).
44. Інформація-звіт КУ «Муніципальна варта». *ЧМР*. URL: <http://cmr.gov.ua/uploads/media/default/0001/35/5209d6e07643a26c86c85abbf2ec7c2e009418f4.pdf>. (дата звернення: 12.09.2021).
45. «Про заходи щодо впорядкування тютюнокуріння в місті Києві», затверджене рішенням Київської міської ради № 246/246 від 18 вересня 2008 року. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MR080283.html. (дата звернення: 12.09.2021)
46. Ст. 3.2.3.2. «Про затвердження Правил благоустрою території міста Дніпра», затверджене рішенням Дніпровської міської ради № 44/43 від 27.11.2013. URL: <http://DNIPRORADA.GOV.UA/UK/ARTICLES/ITEM/33657/RISHENNYA-MISKOI-RADI-VID-27-11-2013-4443-PRO-ZATVERDZHENNYA-PRAVIL-BLAGOUSTROYU-TERITORII-MISTA-DNIPRA>. (дата звернення: 12.09.2021).
47. У франківському магазині неповнолітньому продали алкоголь та сигарети. *Галицький кореспондент*. URL: <https://gk-press.if.ua/u->

- frankivskomu-magazyni-nerovnolitnomu-prodaly-alkogol-ta-sygarety-foto/. (дата звернення: 12.09.2021).
48. Департамент Муніципальної варти Луцької міської ради. URL: <https://www.facebook.com/1601825886751100/posts/2178918205708529>. (дата звернення: 12.09.2021).
49. Глобальне опитування дорослих щодо вживання тютюну (Global Adult Tobacco Survey GATS). Київ, 2017. 240 с. URL: <https://is.gd/Op5JeG>. (дата звернення: 12.09.2021).
50. Глобальне опитування молоді щодо вживання тютюну (Global Youth Tobacco Survey GYTS). Київ, 2017. URL: <https://is.gd/KNhtdC>. (дата звернення: 12.09.2021).
51. 10 причин писати про контроль над тютюном. *Прості поради для МЕДІА*. URL: file:///C:/Users/User/Desktop/Manual_Mass-Media_FINAL.pdf. (дата звернення: 10.10.2021).
52. Закон України «Про рекламу». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.09.2021).
53. Здоров'я українців: чи усвідомлює місцева влада відповідальність? *Центр спільних дій*. 17.07.2020 р. URL: <https://centreua.org/mistsevi-vibori-2020/zdorovya-ukrayinciv-chi-usvidomlyuye-misceva-vlada-vidprovidalnist/>. (дата звернення: 12.09.2021).
54. Про контроль над тютюном. *Загалом та в Україні*. Центр громадського здоров'я. URL: <https://center-life.org/wp-content/uploads/2020/07/SHCHO-varto-znaty-pro-kontrol-nad-tiutiunom-zahalom-ta-v-Ukrai-ni.pdf>. (дата звернення: 12.09.2021).
55. Willemsen M. C., R. M. van der Meer, Bot S. Description, effectiveness, and client satisfaction of 9 European Quitlines: Results of the European Smoking Cessation Helplines Evaluation Project (ESCHER). URL: <https://is.gd/4vLs5X>.

56. Поліцейські склали 50 постанов за куріння неповнолітніх у громадських місцях. *Область, де ти живеш*. URL: <https://oblast-te.com.ua/policzejski-sklaly-50-postanov-za-kurinnya-nepovnlitnih-u-gromadskyh-miscyah/>. (дата звернення: 12.09.2021).

References

1. Holovchenko V., Hruzova L. Zakonodavstvo Ukrainy pro okhoronu zdorovia: problemy reformuvannia y onovlennia. *Pravo Ukrainy*. 2000. № 11. S. 93-95.
2. Domnykova L.V Pravo na okhoronu zdorovia maie kozhnyi. *Visn. derzh. sots. Strakhuvannia*. 2005. № 5. S. 21-28.
3. Liubchuk O.A. «Hra sliv» z tiazhkymy naslidkamy, abo shcho take medychna dopomoha. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E O Didorenka*. 2020. № 1(89). S. 89-101.
4. Zakon Ukrainy «Pro zakhody shchodo poperedzhennia ta zmenshennia vzhyvannia tiutiunovykh vyrobiv i yikh shkidlyvoho vplyvu na zdorovia naselennia». *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*. 2005. № 52. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15#Text>. (data zvernennia: 09.10.2021).
5. Delo pryvychky. *Rossyiskaia hazeta. Rg.ru*. URL: <https://rg.ru/2014/07/07/kurenje.html>. (data zvernennia: 12.09.2021).
6. «Pravyla blahoustroiu terytorii mista Mariupolia», zatverdzhene rishenniam Mariupolskoi miskoi rady. URL: №7\56-5590 vid 28.08.2020 r. URL: <https://mariupolrada.gov.ua/uploads/18/94607-%D0%.pdf>. (data zvernennia: 12.09.2021).
7. «Pro zatverdzhennia Pravyl blahoustroiu terytorii Vinnytskoi miskoi obiednanoi terytorialnoi hromady», zatverdzhene rishenniam miskoi rady m. Vinnytsia № 2254 vid 22.05.2020 r. URL:

- <https://www.vmr.gov.ua/Docs/CityCouncilDecisions/2020/%E2%84%962254%2022-05-2020.pdf>. (data zvernennia: 12.09.2021).
8. «Pro vnesennia zmin u Pravyla blahoustroiu m. Ivano-Frankivska», zatverdzhene rishenniam Ivano-Frankivskoi miskoi rady № 106-19 vid 02.05.2018 r. URL: <http://www.namvk.if.ua/dt/235203/>. (data zvernennia: 12. 09.2021).
  9. «Pro zatverdzhennia Pravyl blahoustroiu terytorii mista Kropyvnytskoho» zatverdzheno rishenniam Kropyvnytskoi miskoi rady №3054 vid 18 hrudnia 2019 r. URL: https://www.kr-rada.gov.ua/uploads/documents/26392-rish_3054_18-12-2019.pdf. (data zvernennia: 12.09.2021).
  10. «Pro Pravyla blahoustroiu Lvivskoi miskoi terytorialnoi hromady», zatverdzhene ukhvaloiu Lvivskoi miskoi rady №376 vid 21.04.2011 r. URL: <https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/%28SearchForWeb%29/909D636F5D23AD3DC225788100307F7E?OpeDocument>. (data zvernennia: 12.09.2021).
  11. «Pravyla blahoustroiu, sanitarnoho utrymanna terytorii, zabezpechennia chystoty i poriadku v m. Mykolaievi» zatverdzeni rishenniam Mykolaivskoi miskoi rady № 28/10 vid 16.05.2013 r. URL: <https://mkrada.gov.ua/documents/3758.html?PrintVersion>. (data zvernennia: 12.09.2021).
  12. «Pro zatverdzhennia Pravyl blahoustroiu mista Rivnoho», zatverdzhene rishenniam Rivnenskoj miskoi rady № 512 vid 28. 04. 2011 r. URL: https://www.cnapr.v.gov.ua/assets/files/cnap-docs/rishrnr/rish_512.doc. (data zvernennia: 12.09.2021).
  13. «Pro zatverdzhennia Pravyl blahoustroiu mista Sumy», zatverdzhene rishenniam Sumskoi miskoi rady № 3853-MR vid 26 hrudnia 2014 roku. URL: <http://meria.sumy.ua/index.php?do=cat&category=2014mr>. (data zvernennia: 12.09.2021).

14. «Pro zatverdzhennia Pravyl blahoustroiu Ternopilskoi miskoi terytorialnoi hromady», zatverdzhene rishenniam Ternopilskoi miskoi rady №7/36/12 vid 24.07.2019 r. URL: <https://ternopilcity.gov.ua/sesiya/proekti-rishen-sesii/proekti-rishen-sesii-tmr/29208.html>. (data zvernennia: 12.09.2021).
15. «Pravyla blahoustroiu m. Uzhhorod», zatverdzheno rishenniam Uzhhorodskoi miskoi rady №7/36/12 vid 26.12.06r. URL: http://old.rada-uzhgorod.gov.ua/download/s/pravyla_blahoustroju.pdf. (data zvernennia: 12.01.2020).
16. «Pravyla blahoustroiu terytorii, zabezpechennia chystoty i poriadku v m. Kherson», zatverdzhene rishenniam Khersonskoi miskoi rady № 221 vid 31.05.2011 r. URL: <http://www.dniproradakherson.gov.ua/node/416>. (data zvernennia: 12.09.2021).
17. «Pro zatverdzhennia Pravyl blahoustroiu m. Chernivtsi», zatverdzhene rishenniam Chernivetskoj miskoi rady № 1575 vid 20.12.2018r. URL: <http://chernivtsy.eu/portal/rishennya-66-sesiyi-miskoyi-rady-vii-sklykannya-vid-20-grudnya-2018-r>. (data zvernennia: 12.09.2021).
18. «Pro zakhody shchodo vporiadkuvannia tiutiunokurinnia v misti Kyievi», zatverdzhene rishenniam Kyivskoi miskoi rady № 246/246 vid 18 veresnia 2008 roku. URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/MR080283.html. (data zvernennia: 12.09.2021)
19. St. 3.2.3.2. «Pro zatverdzhennia Pravyl blahoustroiu terytorii mista Dnipra», zatverdzhene rishenniam Dniprovskoi miskoi rady № 44/43 vid 27.11.2013. URL: <http://DNIPRORADA.GOV.UA/UK/ARTICLES/ITEM/33657/RISHENNYA-MISKOI-RADI-VID-27-11-2013-4443-PRO-ZATVERDZHENNYA-PRAVIL-BLAGOUSTROYU-TERITORII-MISTA-DNIPRA>. (data zvernennia: 12.09.2021).

20. «Pro zaboronu vzhivannia tiutiunovykh vyrobiv», zatverdzhene rishenniam Zhytomyrskoi miskoi rady N 481 vid 02.06.2016 r. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1576162-z-1-lipnya-u-zhitomirskikh-parkakh-ta-skverakh-zaboronili-kuriti>. (data zvernennia: 12.09.2021).
21. «Pravyla blahoustroiu terytorii mista Zaporizhzhia» (p.6.7.1.), zatverdzheni rishenniam Zaporizkoi miskoi rady № 41 vid 22.06.2011. URL: <https://zp.gov.ua/uk/page/pravila-blagoustroyu>. (data zvernennia: 12.09.2021).
22. «Pro zatverdzhennia Pravyl blahoustroiu terytorii mista Sievierodonetska ta naselenykh punktiv, shcho vkhodiat do skladu Sievierodonetskoii miskoi rady» (p. 11.2.1.), zatverdzhene Sievierodonetskoii miskoiu radoiu № 3727 vid 12.06.2019. URL: <https://sed-rada.gov.ua/regulyatorni-akti/pro-zatverdzhennya-pravil-blagoustroyu-teritoriyi-mista-sievierodonecka-ta-naselenih-punktiv-shcho-vhodyat-do-skladu-sievierodoneckoyi-miskoyi-radi>. (data zvernennia: 12.09.2021).
23. «Pro vporiadkuvannia vzhivannia tiutiunovykh vyrobiv na terytorii m. Lutska» (p.3), zatverdzhene rishenniam Lutskoi miskoi rady № 5/136 vid 08.09.2006 r.». URL: <http://www.volynpost.com/news/77054-luck-de-zaboroneno-kuryty-perelik>. (data zvernennia: 12.09.2021).
24. «Pravyla blahoustroiu terytorii mista Odesy» (p.8.2.1.), zatverdzhene rishenniam Odeskoi miskoi rady №1631-VI vid 23.12.2011 r.». URL: <https://omr.gov.ua/ru/acts/council/38553/>. (data zvernennia: 12.09.2021).
25. «Pravyla blahoustroiu mista Poltavy» (st. 44), zatverdzhene rishenniam Poltavskoi miskoi rady. URL: <https://www.slideshare.net/jalyna/ss-85287903>. (data zvernennia: 12.09.2021).
26. «Pro vstanovlennia pravyl blahoustroiu terytorii mista Kharkova» (pp.5.8.1. p.8), zatverdzhene rishenniam Kharkivskoi miskoi rady № 504/11 vid 16.11.2011. URL: <http://musor.kharkov.ua/wp->

- content/uploads/2016/08/Pravila-blagoustroyu-teritorii-mista-KHarkova.pdf. (data zvernennia: 12.09.2021).
27. «Pro zatverdzhennia «Pravyl blahoustroiu terytorii mista Khmelnytskoho», zatverdzhene rishenniam Khmelnytskoi miskoi rady vid 08.04.2009 roku № 7. URL: <https://khm.gov.ua/uk/content/pro-zatverdzhennya-pravil-blagoustroyu-teritoriyi-mista-hmelnickogo-u-noviy-redakciyi>. (data zvernennia: 12.09.2021).
28. «Pro vporiadkuvannia tiutiunopalinnia v misti» (p. 1), zatverdzhene rishenniam Cherkaskoi miskoi rady № 8-199 vid 16.06.2005 roku. URL: <http://rada.ck.ua/petitions/web/830>. (data zvernennia: 12.09.2021).
29. «Pro zmeshennia shkidlyvoho vplyvu kurinnia tiutiunovykh vyrobiv na zdorovia naseleattia na terytorii m. Chernihova», zatverdzhene rishenniam Chernihivskoi miskoi rady vid 16 veresnia 2010 r. URL: <https://chernigiv-rada.gov.ua/rishennya-sesii/sid-17/scid-53/id-2242/>. (data zvernennia: 12.09.2021).
30. «Pravyla blahoustroiu, zabezpechennia chystoty, poriadku ta doderzhannia tyshi v hromadskykh mistsiakh mista Berdianska» (p. 3.8.4.), zatverdzhene rishenniam Berdianskoi miskoi rady № 5 vid 30 travnia 2012 r. URL: http://rada.berdyansk.net/wp-files/file/_22_08_2014_110201_3e51c368704f604c7fa2c2553cd69eaa.pdf. (data zvernennia: 12.09.2021).
31. ZOZh v Berdianske. Polytsyia plotnee zaimetsia liubyteliamy vyryt y pokuryt v obshchestvennykh mestakh. URL: <https://www.brd24.com/news/a-54096.html>. (data zvernennia: 12.09.2021).
32. Zvernennia № 1 vid 22.12.2017 r. hromadianyna Butyrina Ye. O. na adresu miskoho holovy m. Mariupolia.
33. Skarha № 1 vid 14.04.2018 r. hromadianyna Butyrina Ye. O. na imia miskoho holovy m. Mariupolia.

34. Na pliazhe v Kyeve babushky yzbyly kuriashchykh devushek, nazvav ykh "prostytutkamy". DSNEWS. URL: <https://www.dsnews.ua/society/naplyazhe-v-kieve-babushki-izbili-kuryashchih-devushek-nazvav-25052018110900>. (data zvernennia: 12.09.2021).
35. «Pro zatverdzhennia Pravyl ustatkuvannia ta ekspluatatsii pliazhiv mista Odesy» (p. 3.5) (Pro vnesennia zmin ta dopovnen do dodatka rishennia Odeskoi miskoi rady vid 05.04.2007 roku № 1133-V «Pro zatverdzhennia Pravyl ustatkuvannia ta ekspluatatsii pliazhiv mista Odesy», zatverdzhene rishenniam Odeskoi miskoi rady №3426-V vid 09.10.2008 r. URL: <https://omr.gov.ua/ua/acts/council/17386/>. (data zvernennia: 12.09.2021).
36. Kodeks pro administratyvni pravoporushennia vid 7 hrudnia 1984 r. № 8073-X. Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR. 1984. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>. (data zvernennia: 12.09.2021).
37. Kilkist sprav, yaki znakhodylys u provadzhenni, ta osib, prytyahnutykh do administratyvnoi vidpovidalnosti (za stattiemy KUpAP ta inshymy zakonamy Ukrainy. Derzhavna sluzhba statystyky. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (data zvernennia: 12.09.2021).
38. V Ukraini zroslo kilkist shtrafiv za kurinnia v hromadskykh mistsiakh. Analychnyi portal «Slovo ta dilo». URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/08/23/novyna/suspilstvo/ukrayini-zroslo-kilkist-shtrafiv-kurinnya-hromad-skyx-miscyax>. (data zvernennia: 12.09.2021).
39. Zakon Ukrainy «Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini». Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). 1997. № 24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>. (data zvernennia: 12.09.2021).
40. Leshchukh A. R. Diialnist orhaniv mistsevoho samovriaduvannia u sferi profilaktyky administratyvnykh pravoporushen: orhanizatsiino-pravove zabezpechennia: monohrafiia. Lviv: LvDUVS, 2012. 292 s. URL:

- http://nbuviap.gov.ua/images/dorobku_partneriv/Leshuk.pdf. (data zvernennia: 12.09.2021).
41. Shushulkova V. D. Orhanizatsiino-pravove rehuliuвання diialnosti administratyvnykh komisii pry vykonavchykh orhanakh vlady mistsevoho samovriaduvannia: dys. na zdobuttia nauk. st. kand. yur. nauk. Odesa, 2016. 234 s.
42. U berezni Irpynska «Munitsypalna varta» provela maizhe 700 patruliuvan i sklala 150 adminprotokoliv. ITV. URL: <https://itvua.tv/news/u-berezni-irpynska-munitsypalna-varta-provely-mayzhe-700-patruliuvan-i-sklala-150-adminprotokoliv>. (data zvernennia: 12.09.2021).
43. Dopovidna zapyska pro stan dotrymannia Pravyl blahoustroiu na terytorii Tetiivskoi OTH stanom na 31.12.2019 roku. URL: <https://tetiivmiskrada.gov.ua/miska-rada/komunalni-pidpriemstva/kp-municypalna-varta/zvit/>. (data zvernennia: 12.09.2021).
44. Informatsiia-zvit KU «Munitsypalna varta». ChMR. URL: <http://cmr.gov.ua/uploads/media/default/0001/35/5209d6e07643a26c86c85abbf2ec7c2e009418f4.pdf>. (data zvernennia: 12.09.2021).
45. «Pro zakhody shchodo vporiadkuvannia tiutiunokurinnia v misti Kyievi», zatverdzhene rishenniam Kyivskoi miskoi rady № 246/246 vid 18 veresnia 2008 roku. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MR080283.html. (data zvernennia: 12.09.2021)
46. St. 3.2.3.2. «Pro zatverdzhennia Pravyl blahoustroiu terytorii mista Dnipra», zatverdzhene rishenniam Dniprovskoi miskoi rady № 44/43 vid 27.11.2013. URL: <http://DNIPRORADA.GOV.UA/UK/ARTICLES/ITEM/33657/RISHENNYA-MISKOI-RADI-VID-27-11-2013-4443-PRO-ZATVERDZHE>NNYA-PRAVIL-BLAGOUSTROYU-TERITORII-MISTA-DNIPRA>. (data zvernennia: 12.09.2021).

47. U frankivskomu mahazyni nepovnlitnomu prodaly alkohol ta syharety. Halytskyi korespondent. URL: <https://gk-press.if.ua/u-frankivskomu-magazyni-nepovnlitnomu-prodaly-alkogol-ta-sygarety-foto/>. (data zvernennia: 12.09.2021).
48. Departament Munitsypalnoi varty Lutskoi miskoi rady. URL: <https://www.facebook.com/1601825886751100/posts/2178918205708529>. (data zvernennia: 12.09.2021).
49. Hlobalne opytuvannia doroslykh shchodo vzhyvannia tiutiuunu (Global Adult Tobacco Survey GATS). Kyiv, 2017. 240 s. URL: <https://is.gd/Op5JeG>. (data zvernennia: 12.09.2021).
50. Hlobalne opytuvannia molodi shchodo vzhyvannia tiutiuunu (Global Youth Tobacco Survey GYTS). Kyiv, 2017. URL: <https://is.gd/KNhtdC>. (data zvernennia: 12.09.2021).
51. 10 prychnyn pysaty pro kontrol nad tiutiunom. Prosti porady dlia MEDIA. URL: file:///C:/Users/User/Desktop/Manual_Mass-Media_FINAL.pdf. (data zvernennia: 10.10.2021).
52. Zakon Ukrainy «Pro reklamu». Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). 1996. № 39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text>(data zvernennia: 12.09.2021).
53. Zdorovia ukraintsiv: chy usvidomliuie mistseva vlada vidpovidalnist? Tsentr spilnykh dii. 17.07.2020 r. URL: <https://centreua.org/mistsevi-vibori-2020/zdorovya-ukrayinciv-chi-usvidomlyuye-misceva-vlada-vidpovidalnist/>. (data zvernennia: 12.09.2021).
54. Pro kontrol nad tiutiunom. Zahalom ta v Ukraini. Tsentr hromadskoho zdorovia. URL: <https://center-life.org/wp-content/uploads/2020/07/SHCHo-var-to-znaty-pro-kontrol-nad-tiutiunom-zahalom-ta-v-Ukraini.pdf>. (data zvernennia: 12.09.2021).
55. Willemsen M. C., R. M. van der Meer, Bot S. Description, effectiveness, and client satisfaction of 9 European Quitlines: Results of the European Smoking

Cessation Helplines Evaluation Project (ESCHER). URL:
<https://is.gd/4vLs5X>.

56. Politseiski sklaly 50 postanov za kurinnia nepovnolitnikh u hromadskykh mistsiakh. Oblast, de ty zhyvesh. URL: <https://oblast-te.com.ua/policzejski-sklaly-50-postanov-za-kurinnya-nepovnolitnih-u-gromadskyh-misczyah/>. (data zvernennia: 12.09.2021).